

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 338.246.87:005.934(477)

Онищенко Володимир Олександрович,

доктор економічних наук, професор

Цвігуненко Ольга Олегівна,

аспірантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СТРАТЕГІЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Інформаційна безпека сучасності в умовах глобалізації економічних процесів стала однією з найважливіших умов економічної стійкості країни, сталого розвитку і складових функціонування національної економіки. Нині інформаційна безпека займає особливе місце у системі національної безпеки, зокрема захисту національних інтересів держави, а тепер ще й подолання наслідків війни.

За 25 років Україна пройшла значний шлях від повної відсутності законодавчого регулювання такого поняття як інформаційна безпека до власної сучасної стратегії інформаційної безпеки.

У статті 17 Конституції України зазначено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу». Основний Закон обумовив необхідність розробки законодавчих та управлінських форм здійснення цієї функції держави. Прообразом державної стратегії інформаційної безпеки став Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 року, де вперше

на законодавчому рівні інформаційна безпека визнана невід'ємною частиною політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки та здійснено спробу загального визначення сутності даного явища. Концепція Національної програми інформатизації визначає складові національної інформаційної інфраструктури як основні чинники, що забезпечують економічне піднесення [1]. Даний закон досі чинний (останні зміни вносились у 2020 році).

Проте, у Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. та інших ухвалених нормативно-правових актах, які врегульовували відносини в інформаційній сфері, не було нормативного визначення поняття інформаційної безпеки та заходів протидії загрозам – лише перелік загроз і пріоритетів. Фактично розвиток української системи інформаційної безпеки на державному рівні загальмувався на 10 (!) років.

Першим важливим етапом у систематичній роботі над державними стратегіями інформаційної безпеки стало прийняття Верховною Радою Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року [2]. У досі чинному законі визначено, що серед засад, на яких ґрунтується національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні – забезпечення інформаційної безпеки. Ці основи також визначили одним із завдань інтеграції України у глобальний інформаційний простір сприяння розвитку партнерських відносин між державним і приватним секторами економіки в контексті розбудови інформаційного суспільства відповідно до Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй.

Наступним етапом було рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 березня 2008 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України», яке підготували «розглянувши комплекс питань щодо реалізації державної політики та забезпечення

національної безпеки в інформаційній сфері, констатує наявність гострих проблем, явищ та чинників, що створюють небезпеку національним інтересам України в цій сфері та негативно впливають на суспільний розвиток держави та реалізацію її євроінтеграційних прагнень» [3]. Рішення введено в дію Указом Президента України № 377/2008 від 23 квітня 2008 року і його результатом стало створення Доктрини інформаційної безпеки України, затвердженої Указом Президента України № 514/2009 від 8 липня 2009 року.

Саме у Доктрині інформаційної безпеки України було закріплено статус інформаційної безпеки як невід'ємної складової кожної зі сфер національної безпеки. І вперше на державному рівні було визначено, що інформаційна безпека також є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки, а розвиток України «як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий тільки за умови забезпечення належного рівня її інформаційної безпеки»[4]. Доктрина стала основою для формування державної політики у сфері інформаційної безпеки України, розроблення проектів концепцій, стратегій, цільових програм і планів дій із забезпечення інформаційної безпеки України; підготовки пропозицій щодо дальшого системного вдосконалення правового, методичного, науково-технічного і організаційного забезпечення інформаційної безпеки України.

У 2010 році Верховна Рада України розглядала проект Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики», ініційований Кабміном, але у 2011 році відхилила його, оскільки концепція носила ненормативний характер.

З підписанням 14 березня 2014 року Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, українська держава зобов'язалася впровадити низку європейських норм, зокрема ті, які гармонізують українське законодавство з європейським у сфері інформаційної безпеки. Інтенсивний розвиток

цифровізації у світі також зумовив врахування у національному баченні інформаційної безпеки трансформацію від традиційної економіки до ефективної цифрової.

6 червня 2014 року виконуючий обов'язки Президента України, Голова Верховної Ради України Олександр Турчинов видав Указ Президента «Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України» та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України, відповідно до якого втратила чинність і Доктрина інформаційної безпеки України [5].

14 січня 2015 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову, згідно з якою створено Міністерство інформаційної політики України, пріоритетними завданнями якого визначили протидію інформаційній агресії з боку російської федерації; розроблення ефективної стратегії інформаційної політики держави та Концепції інформаційної безпеки України; узгодженість та координацію функціонування і діяльності органів державної влади та інформаційної сфери.

Міністерство інформаційної політики України підготувало новий проект Доктрини інформаційної безпеки України, який схвалила Рада національної безпеки і оборони України – Указом Президента України №47/2017 від 25 лютого 2017 року рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» було уведене в дію. У ній з'явилися принципово нові поняття, які раніше не вживались: «стратегічні комунікації», «урядові комунікації», «кризові комунікації», «стратегічний наратив», визначені національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформаційній сфері, натомість сама інформаційна безпека не визначена, а забезпечення інформаційної безпеки звужено до пріоритетів державної політики в інформаційній сфері [6]. Ця Доктрина

інформаційної безпеки України втратила чинність на підставі Указу Президента № 685/2021 від 28 грудня 2021 року, яким затверджено першу комплексну Стратегію інформаційної безпеки України. Цьому передувало рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року, яка схвалила проект Стратегії інформаційної безпеки, внесений Кабінетом Міністрів України [7].

Період реалізації даної Стратегії розрахований до 2025 року. Стратегія інформаційної безпеки України визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері як на національному, так і на глобальному рівнях, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних. У ній визначені такі терміни як «інформаційна безпека України», «інформаційна загроза», перенесені з Доктрини інформаційної безпеки терміни «кризові комунікації», «стратегічні комунікації», «стратегічний наратив», «урядові комунікації» і додані нові – «інформаційні заходи оборони держави», «антикризові комунікації». Вперше визначено очікувані результати реалізації Стратегії, які співпадають зі стратегічними цілями: захищений інформаційний простір України; ефективне функціонування системи стратегічних комунікацій; здійснення ефективної протидії поширенню незаконного контенту; забезпечення сталого процесу інформаційної реінтеграції громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, та поширення українського телерадіомовлення на територіях України, прилеглих до тимчасово окупованих територій; суттєве підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності населення; дотримання конституційних прав особи на вільне вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя; забезпечення захисту прав журналістів; формування української громадянської ідентичності.

Саме у Стратегії інформаційної безпеки України держава вперше задекларувала підтримку академічних та аналітичних досліджень в інформаційній сфері, зокрема з вивчення впливу онлайн-контенту нових засобів масової інформації на суспільство.

Література:

1. Закон України. «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 27-28, ст.182). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

2. Закон України. «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

3. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 березня 2008 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010525-08#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

4. Указ Президента України від 23 квітня 2008 року N 377 «Про Доктрину інформаційної безпеки України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514/2009> (дата звернення: 01.05.2023)

5. Указ Президента України від 6 червня 2014 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року № 504 «Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України» та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України».URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/2014#n2> (дата звернення: 01.05.2023)

6. Указ Президента України від 25 лютого 2017 року

№47 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

7. Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7> (дата звернення: 01.05.2023)

УДК 316.4:338.2

*Варналій Захарій Степанович,
доктор економічних наук, професор
Медведкова Наталія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

СМАРТ-СІТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ¹

Протягом останніх років смарт-сіті набирають все більшої популярності та питанням їх розвитку займається багато вчених. При цьому розвивати «розумні» міста у мирний та воєнний час – це різні речі: в умовах небезпеки розвинена структура міста може допомогти його мешканцям, на що й орієнтоване «розумне» місто у своєму людиноцентричному підході.

В свою чергу, людиноцентричний підхід означає, що технології та дані можуть бути використані в інтересах

¹ Тези підготовлено в межах виконання проекту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.